

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

E. ARU

LAPSE ISELOOMU
JA TAHTE KASVATAMINE
PEREKONNAS

Nr. 31 (191)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1954

A-17346

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE
ÜHING

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHINGU
TEGEVLIIGE
E. ARU

LAPSE ISELOOMU
JA TAHTE KASVATAMINE
PEREKONNAS

EESTI RIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1954

SISUKORD

Eessõna	3
I. Iseloomu ja tahte olemus ning füsioloogilised alused	5
II. Eesrindliku nõukogude inimese tüüpilised iseloomujooned	11
III. Iseloomu ja tahte kasvatamine	13
a) Iseloomu kasvatamine	13
b) Tahte kasvatamine	29
IV. Nõudeid kasvatajaile	36
Lõppsõna	39

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

ARHIIVKOGU

E E S S Ö N A

Nõukogude rahva igapäevases loovas töös, mille eesmärgiks on kommunistliku ühiskonna ülesehitamine, kujuneb välja uus inimene, kelle iseloomustavateks omadusteks on eesmärgisulgus ja iseloomukindlus. Kommunistlik partei kasvatab nõukogude inimestes neid omadusi püsivalt ja järjekindlalt; ta õpetab meid nägema mitte ainult meie tänast, vaid ka homset päeva, mitte ainult meie võimsust ja edu, vaid ka meie lünki ja puudusi. Kommunistlik partei on relvastanud meid teadmistega ühiskonna elu seaduspärasustest ja oskustega juhtida neid, ta on õpetanud meid ületama igasuguseid raskusi teel kommunismi võidule. Kommunistliku partei kasvatustöö vilja näeme iga päev meie töötajate suurtes saavutustes mitmesugustel majandus- ja kultuurielu aladel.

Kõiki nõukogude inimesi, hoolimata nende erinevatest erialadest, huvidest ja võimetest, ühendavad ühised omadused — vankumatu usk meie eesmärgi õigsusesse ja võitmatusse, väsimatu edasiliikumistung, igasuguse tardumuse, enesega rahulolu ja iseteadvuse vältimine; neid ühendab iseloomukindlus, oskus energiliselt ja visalt tegutseda, julgelt esile tuua puudusi ja ületada raskusi töös.

Kasvatajate tähtsaim ülesanne on meie lastes kasvatada neid väärtuslikke iseloomujooni.

Inimese kasvatamine algab varasest lapsepõlvest. Lapse esimesteks kasvatajateks on vanemad, kellelt nad saavad oma esimesed teadmised ja oskused. Need muljed, mida laps saab esimesena, omavad suurt tähtsust lapse edaspidises elus. Nii võivad ebaterved muljed takistada lapse isiksuse õiget kujunemist, halvem aga veel on see, kui need jäävad lapse hinge kogu eluks. Järelikult lasub vanemal suur vastutus õige kasvatuse organiseerimise eest.

Kasvatusest olenevad suurel määral ka inimese iseloom ja tahe. Et iseloom kujuneb niisugustes tegevuseprotsessides nagu mäng, töö, hoolitsemine teiste ja iseenda eest jne., siis oleneb lapse käitumine edaspidises elus suurel määral sellest, kuidas vanemad on organiseerinud, suunanud ja juhtinud laste töötegevust, milliseid nõudmisi lastele on esitatud, kuidas on nende täitmist kontrollitud, ja terve rida teisi momente. Vanemate osatähtsus lapse kasvatamisel ei vähene lapse koolisaatmisega, vaid vanemate ette kerkib siis hoopis uusi ülesandeid ja kohustusi, nagu näiteks õpilastele õige päevarežiimi sisseseadmine, kontroll õppeülesannete täitmise üle jne., mis kõik aitavad kaasa lapse kindla iseloomu ja tahte kujunemisele.

Käesolevas brošüüris peatumegi mõningail lapse tahte ja iseloomu kujundamise probleemidel perekonnas, tutvume iseloomu ja tahte mõistega ning füsioloogiliste alustega, eesrindliku nõukogude inimese tüüpiliste iseloomujoontega, vaatleme iseloomu ja tahte kasvatamise vahendeid ning lõpuks vaatleme nõudeid, mis esitatakse kasvatajaile laste iseloomu ja tahte kujundamisel.

I. ISELOOMU JA TAHTE OLEMUS NING FÜSIOLOOGILISED ALUSED

Iseloomu all mõistetakse isiku kindlate, põhiliste psüühiliste joonte kogusummat, mis avalduvad käitumises ning suhtumises ümbrusse ja iseendasse.

Omadusi, milledest iseloom koosneb, nimetatakse iseloomujoonteks. Mehisus, algatusvõime, ausus, töökus, kohusetruudus, laiskus, argus jne. on näited iseloomujoontest. Iseloomujooni võime rühmitada järgmiselt:

1. üldised iseloomujooned, nagu põhimõttekindlus, järjekindlus, ausus, distsiplineeritus, aktiivsus;

2. suhtumine teistesse inimestesse — siia kuuluvad sellised jooned, nagu seltsivus, avameelsus, kinnisus, seltsimehelikkus jne.;

3. suhtumine iseendasse — seda väljendab tagasihoidlikkus, upsakus, häbelikkus, egoism jne.;

4. suhtumine. töösse — püsivus, töökus, algatusvõime, täpsus, armastus raskusi ületada jne.

Iseloomu füsioloogiliseks aluseks on inimese närvisüsteem, mille kohta on andnud materialistliku seletuse akadeemik I. P. Pavlov oma õpetusega kõrgema närvisüsteemi tüüpidest.

I. P. Pavlov määras kindlaks neli põhilist närvisüsteemi-tüüpi, millede aluseks on kaks omavahel seotud närvi protsessi — erutus- ja pidurdusprotsess. Esimene tüüp on erutatav, tugev, taltsutamatu, tasakaalutu, kusjuures erutus on pidurdusest tugevam. Teine tüüp on tugev, tasakaalukas, aeglane. Kolmas tüüp on lügev, täiesti tasakaalukas, väga elav, liikuv. Neljas tüüp on nõrk, kergesti pidurdatav, eriti välismaailma toimel.

I. P. Pavlov määras kindlaks, et inimese käitumise kõige üldisemaks ja ühtlasi tema närvisüsteemi kõige põhilisemaks iseloomustajaks on ta temperament. Temperament avaldub iga indiviidi kogu tegevuses. Akadeemik

Pavlovi närvisüsteemi-tüüpide alusel eristatakse nelja temperamendi põhitüüpi:

1. **Koleeriline temperament.** Seda iseloomustavad kiiresti tekkivad tugevad tundmused, mis kajastuvad kõnes, žestides, miimikas. Koleeriku liigutused on energilised ja järsud. Ta on üliaktiivne. Kaldub afektildesse. Afektiivsetes olukordades on karm, muidu aga ei tarvitse ta seda olla. Temale armsaks saanud soovide muutmise on talle piinarikas, kuid nende muutmisel toimib ta järjekindlalt. Ta kaalutleb kiirelt, sügavalt; kõhklematult viib otsuse täide.

Näitena toon väljavõtte ühe õpetaja märkmikust 8. kl. õpilase Peeter L. kohta, kelle juures avaldub selgesti koleerilise temperamendi jooni: «Peeter on väga aktiivne. Suure innuga teeb ta tööd, mis teda huvitab. Eriti meeldivad talle matemaatika ja loodusõpetus. Armastab sporti. On esimene entusiast igasuguste ürituste läbiviimisel. Oskab veenvalt rääkida. Armastab esile tõsta oma «mina». Tihti väljendab ta järsult oma jõudu, millega mõnikord kaasõpilasi enda vastu üles kihutab. Vihahoos on teda raske vaigistada. Sõbrutseb paljudega.»

2. **Flegmaatiline temperament.** Seda iseloomustavad aeglaselt tekkivad ja nõrgad tundmused, mis ei avaldu väliselt peaaegu üldse. Flegmaatik on aeglane, tasakaalukas, rahulik. Raske on teda emotsionaalselt riivata või tasakaalust välja viia.

Sama õpetaja märkmikust võib tuua Herman V. iseloomustuse, kelle puhul on tõenäoliselt tegemist flegmaatikuga: «...Herman on väga aeglane ja rahulik. Tunnis istub ta vaikselt, töötab ruttamata, aeglaselt, kontrolltööde ajal ei suuda teistega sammu pidada. Kõneleb aeglaselt, monotoonselt. Väga kaua kogub oma mõtteid. Ei tülitse kellegagi, ei tee teistele liiga. Erilisi sõprussidemeid kaaslastega ei ole.»

3. **Sangviiniline temperament.** Tundmused on ülekaalus mõistuse ja tahte üle. On elav ja elurõõmus. Liigutustes ja toimingutes üldiselt kiire ning ladus. Iga uus asi huvitab teda väga, ta haarab kinni paljudest, kuid kaotab kiiresti huvi selle vastu. Ta reageerib kõige tühisemaile koolielu sündmusile, võtab osa igasugustest üritustest. Sattunud uude ümbrusse ja püüab inimeste sekka, orienteerub ta seal kiiresti. Tal on rohkesti igasuguseid sõpru ja kiindumusi. Solvamistele reageerib kiiresti, kuid

unustab varsti. Töid täidab kiiremini teistest, mis aga sageli mõjutab ta töö kvaliteeti — töö on kas pealiskaudne, määrdunud, lohakas või esineb lubamatult palju vigu.

4. Melanhooline temperament. Seda iseloomustavad aeglaselt tekkivad, kuid intensiivsed ja kestvad tundmused. Ta kaldub sageli kurvameelsusele, üksildusele. Kõik muljed ei leia temas vastukaja; need, mis aga leiavad, elab ta sügavalt läbi. Väliselt ta seda ei ilmuta.

Melanhoolse temperamentiga laps on peenetundeline. Teravalt tajub ta kõiki sündmusi ja elab neid sügavalt läbi. Suursündmusiks võivad talle olla ka täiskasvanute või õpetajate kõnetamised. Ta kohmetub ja punastub. Kui tal midagi ebaõnnestub, siis kurvastab, elab läbi sügavaid tundmusi, ega suuda seda unustada. Kui temaga sealjuures tõreldakse, või saab märkuse, siis hakkab ta vaikselt nutma, tõmbub endasse, ei räägi enam ega vasta küsimustele. Ta on kergesti haavuv ja peab solvumisi kaua meeles. Tihti on ta häbelik, arg; ei too kunagi oma «mina» esiplaanile. Tema äärmine tagasihoidlikkus väljendub ka mahedas vaates, nõrgas miimikas ja aeglastes liigutustes.

Ekslik oleks arvata, et kõiki inimesi võib liigitada nelja temperamentide põhitüübi alla. Puhtaid koleeriku, sangviiniku, melanhooliku ja flegmaatiku tüüpe on vähe. Nende tüüpide vahel, nagu näitas I. P. Pavlov, on arvukalt mitmesuguseid variante. Enamiku juures märkame temperamentidest, mis kuuluvad nii ühte kui ka teise põhitemperamenti.

Igal temperamentil on oma positiivsed ja negatiivsed jooned, ainult absoluutselt head põhitemperamenti ei ole olemas. Isiku väärtuslikeks omadusteks on koleeriku juures aktiivsus ja energia, sangviiniku juures elavus ja liikuvus, melanhoolikul tundmuste sügavus ja püsivus ning flegmaatikul rahulikkus ja ruttamatus. Iga tüübi puhul on meil tegemist rea negatiivsete omadustega, nagu argus, häbelikkus, ägedus jt.

Laste kasvatamisel tuleb vanemal alati silmas pidada nende sünnipäraseid individuaalseid iseärasusi, s. o. nende temperamenti. On arusaadav, et me ei saa kohelda tagasihoidlikku ja arga last võrdselt elava ja julge lapsega. Temperamentide täielik erinevus võib esineda isegi ühe ja sama perekonna laste juures. ... Arvot pead keelama mitu korda ja vahel isegi karistama, enne kui ta sõna kuulab. Toivo aga loeb juba ema näost, kas ta võib

sinna minna või seda teha, ja on väga sõnakuulelik; Arvo on üliaktiivne, vahel hulljulgegi — teda tuleb pidurdada, Toivo on vaikne, vahest liiga aeglane, häbelik — teda tuleb julgustada, ergutada tegevusele, aktiivsusele.

Seega on väga tähtis, et vanemad tunneksid ja arvestaksid laste individuaalseid iseärasusi, nende temperamenti ning kohtleksid neid vastavalt.

Vale oleks aga arvata, et temperament määrab ära inimese iseloomu. Nagu ütleb I. P. Pavlov, on alati olemas tüüpiliste joonte ja väliste, keskkonnast tingitud muutuste kokkusulamine. Tähendab, inimese käitumist ei määra mitte üksnes närvisüsteemi sünnipärased omadused, vaid kõik mõjud, mis on saanud ja saavad osaks organismile. Seega sõltub inimese käitumine suurel määral tema kasvatamisest ja õpetamisest. Süsteemikindla kasvatustööga võime muuta üksikuid närvisüsteemi omadusi ja kujundada ümber ning muuta paremaks mõnikord ebaõigelt välja kujunenud seoste süsteemi, väära suhtumist ümbrusesse ja iseendasse.

Kõigist psüühika-avaldusist kõige tihedamasse seosesse iseloomuga seatakse sagedasti inimese taht. See on täiesti õige. Iseloomujoonte kasvatamine on seotud teatavate takistuste ja raskuste ületamisega. Omades kindlat taht, oleme suutelised neid raskusi ületama. Asjata ei nimetata taht iseloomu «selgrooks».

Ta he avaldub teadlikes ja sihikindlates toimingutes ning on seotud sisemiste ja väliste takistuste ületamisega. Ta avaldub oskuses end sundida tegema seda, mida pead vajalikuks, maha suruda need soovid ja tungid, mis seda takistavad. Tahe on võim enda üle, oma tegude üle valitsemine, oma käitumise teadlik reguleerimine.

Tugeva tahtega inimene oskab etteseatud eesmärgi saavutada ja oma algatuse lõpuni viia. Nõrgalt arenenud tahe muudab aga inimese tegevusvõimetuks, võtab talt võimaluse ennast juhtida, suunata tähelepanu, ohjeldada oma afekte ja kirgi.

Nõukogude inimene peab olema tugeva tahtega inimene, kes, maha surudes isiklikud huvid ühiskondlike huvide ees, oskab suuri eesmärke saavutada.

Tugeva tahtejõu suurepäraseks näiteks on kirjanik Nikolai Ostrovski elu. Jäänud pimedaks ja kaotanud liikumisvõime, sundis Ostrovski ennast kangelaslike jõupingutustega omandama uut relva — sõnakunsti, surudes endas

maha mitte ainult igasuguse meeleheiteavalduse, vaid ka nukruse. Et kujutleda, milline tahte vägitegu oli tema kahe romaani loomine, piisab meenutamisest, et ta pidi mäletama sõna-sõnalt kõike, mida kirjutas, tööprotsessis tuli tal mälu järgi vahel lugeda kümneid lehekülgi, isegi terveid peatükke. Ja sellist tööd ei tulnud sooritada mitte paljukogenud kirjanikul, vaid inimesel, kes esmakordselt proovis jõudu sel alal ja kes pealegi elas läbi alati piinarikkaid kannatusi.

Kaua on püsinud idealistlik seisukoht, et inimeses pesitsevat mingi vaim, mis määravat tahte, ning et materialistlik psühholoogia ei olevat suuteline seletama tahte olemust.

Tahte kui psühholoogilise nähte aluseks on inimese närvisüsteemi tegevus. Esimese materialistliku seletuse selle kohta andis J. Setšenov oma teoses «Peaaju refleksid», kus ta püstitas väite, et kõrgemate loomade ja inimese käitumine pole midagi muud kui reflekside kogu. J. Setšenovi õpetust jätkas akadeemik I. P. Pavlov, kes tõestas, et kõik psüühilised aktid (aisting, taju, mõtlemine, tundmused, tahe) on oma toimumise viisilt refleksid. Refleksid jagunevad kaheks: tingimatud ja tingitud refleksid. Tingimatuks refleksiks nimetatakse organismi sünnipärasest vastusreaktsiooni välistele ärritajatele: aevastamine, köhimine, silma pilgutamine, käe tagasi tõmbamine äkilise torke puhul, näoilme muutumine viha, iroonia puhul jne. Tingimatu refleks on sünnipärane ja päritav. Tingimatu refleksi näol on meil tegemist tahtmatute liigutustega.

Tingitud refleks on samuti organismi vastureaktsioon mingisugusele ärritajale, kuid see vastureaktsioon ei ole sünnipärane, päritav, vaid kujuneb individuaalse elu jooksul. Tingitud refleksi iseloomustavad tahtelised liigutused. Tahteliselt sooritame neid liigutusi, mida oleme varem kogenud või õppinud. Tahteline liigutus on sihipärane liigutus. Näiteks: ma tahan võtta laualt raamatu, sirutan käe ja võtan; tahan aknast vaadata mööduvat autot, tõusen, lähen akna juurde ja vaatan.

Tahteliste liigutuste iseärasus seisab selles, et nad on seotud sõnaliste ärritajatega. Sisemises kõnes hääldatavad sõnad ongi neiks signaalideks, mis kutsuvad esile ettekavatsetud liigutused. Inimese tahtelised liigutused on lahutamatult seotud sõnadega ehk teise signaalsüsteemiga, nagu nimetas seda akadeemik Pavlov (ärritajateks, sig-

naalideks on sõnad). Teine signaalsüsteem omakorda reguleerib esimese signaalsüsteemi tööd (ärritajate, signaalide süsteem, mis haarab kõiki ärritajaid — naha-, nägemis- ja kuulmisärritajaid — peale sõnalise ärritaja). Näiteks: kuulen koputust uksele (esimese signaalsüsteemi ärritaja), keegi on ukse taga, vaja minna ja avada uks — räägin mõttes (teine signaalsüsteem), tõusen, lähen ja avan ukse (tahtelised liigutused). Ma võin ka mitte minna ukse avama — ei taha avada. Ettekatsetatud liigutuste algus on teise signaalsüsteemi signaalide tegevuse tulemus.

Seega on liigutuste sooritamise vastavalt ülesandele, aga samuti ka liigutuste tahteline pidurdamine, ärajätmine esimese ja teise signaalsüsteemi vastastikuse mõju koostöö tulemus, mis ongi tahte füsioloogiliseks aluseks.

On inimesi, kes vihahoogu sattudes ei suuda alati vastutada oma tegude eest — need kipuvad märatsema, esemeid loopima, vahel isegi tulevad kätega kallale jne. Teine sealsamas suudab aga taltsutada oma viha, allutab end mõistuse argumentidele. Sattunud vihahoogu, on ta suuteline tekkinud olukorda kohe mõttes analüüsima ja teeb otsuse mitte avaldada end halvast küljest, kuna ta saab aru selle mõttetusest. Ta valitseb end, toimib mõistlikult, saab vihast võitu.

Inimese käitumise pidevaks reguleerijaks on teine signaalsüsteem, ta hoiab esimest signaalsüsteemi oma juhtimise all. Kui nõrgeneb teise signaalsüsteemi juhtiv osa, siis kerkivad esiplaanile esimese signaalsüsteemi muljed ja inimene ei ole enam võimeline õigesti orienteeruma tegelikus elus. Seepärast ongi vajalik arendada lastes laialdasi mõisteid ja õpetada neid kainele mõtlemisele igasugustes olukordades. Inimese käitumine on just ta üldiste mõistete kvaliteedist ja kvantiteedist.

Kahtlemata omab suurt tähtsust ka inimese temperament tahte füsioloogilise alusena (temperamenti-tüüpidest kõnelesime juba eespool). Nii näiteks erinevad melanhoolik ja koleerik oma tahtejõult täiesti. Melanhoolik on nõrgatahteline, koleerik aga tugevatahteline. See, kel on nõrgalt arenenud niisugused iseloomu tahtelised omadused nagu julgus, algatusvõime, otsustavus jne., on passiivne peaaegu kõige suhtes, mis teda ümbritseb, ning ta nagu ei oskagi midagi tahta. Elavat, energilist ja julget inimest iseloomustab alati ka tahtejõud.

II. EESRINDLIKU NÕUKOGUDE INIMISE TÜÜPILISED ISELOOMUJONED

Inimeste iseloomus väljendub tüüpiline kui ka individuaalne. See, mis eraldab üht inimest teisest iseloomujoonte kogumis, peegeldab isiku individuaalsust. Kuid inimeses avalduvad jooned, mis võivad olla ühised paljudele inimestele või teatud inimeste rühmale. Need ühised jooned määratletakse ühiskondlike tingimuste poolt, milles inimene elab ja töötab, samuti ka inimese maailmavaate ja veendumuste poolt. Need on tüüpilised iseloomujooned, mis on kujunenud ühiskonna arenemise käigus.

Klassiühiskonnas ei saa juttugi olla kogu rahvale tüüpilistest iseloomujoontest. Kapitalistil ja töölisel ei ole ühiseid iseloomujooni, kuna neil ei ole ühist maailmavaadet ega ühtseid huve.

Meie maal, kus on kaotatud inimese ekspluateerimine inimese poolt, eksisteerivad sõbralikud klassid — tööliste ja talupoegade klass ning nende hulgast võrsunud intelligents. Neil on ühised huvid — kommunismi ülesehitamine meie maal ja võitlemine kindla rahu eest kogu maailmas. Nõukogude inimeste maailmavaateks on kommunistlik maailmavaade. Eluliste huvide ja maailmavaate ühtsus toovad nõukogude inimeste iseloomudes esile ühiseid jooni, mis on tüüpilised kõigile eesrindlikele nõukogude inimestele.

Nõukogude inimest iseloomustab kõigepealt ideelisus ja printsiipaalsus. Ideelisus ja printsiipaalsus seisavad selles, et inimene saab aru oma tegevuse üksikeesmärkide seosest kogu ühiskonna üldise eesmärgiga, et osatakse näha iga ühiskondlikku tegevust kui uut astet lõppeesmärgi, s. o. kommunismi suunas.

Nõukogude inimese ühiskondliku suunitluse aluseks on ühtne maailmavaade, s. o. kommunistlik maailmavaade ja ühtsed veendumused. Maailmavaate all me mõistame vaadete süsteemi maailmale, loodusele ja inimest ümbritsevale tegelikkusele. Maailmavaate alusel kujuneb inimesel veendumus. Veendumuse puhul on inimene sügavalt läbi elanud selle, milliseid eesmärke ta endale seab, ja on teadlik nende iseloomust. Veendumusi tuleb eraldada lihtsatest teadmistest. Veendumused kujutavad endast rohkemat kui teadmised, veendumused on seotud tundmustega.

Suurt tähtsust omab teadlik ja kindel distsipliin meie töötajate ridades. Ilma distsipliinita pole võimalik töötada, võidelda ega võita.

Nõukogude inimestel on arenenud kohusetunne kodumaa, partei ja kollektiivi ees. Suure vastutustundega suhtuvad nad oma töösse ja kohustustesse.

Nõukogude inimest iseloomustab piiritu kodumaarmastus ning viha vaenlase vastu. Tänu sellele väljus nõukogude rahvas Suurest Isamaasõjast võitjana.

Nõukogude ühiskonnas kujuneb kommunistlik suhtumine töösse. Töö on nõukogude inimesele peamiseks tegevuseks, huvide keskuseks, rõõmuallikaks, au- ja kuulsuseasjaks. Nõukogude inimestele on omane loov suhtumine töösse, mida aga ei saa olla ilma niisuguse omaduseta nagu algatusvõime.

Meie ühiskonna edasiviivaks jõuks on kriitika ja eneskriitika, mis on saanud meie töötajaile iseloomustavaks jooneks. Ilma kriitika ja eneskriitikata ei ole me suutelised vigu ja puudusi avastama ega suuda neid likvideerida.

Nõukogude inimest iseloomustab veel ausus ja õiglus oma tegudes, käitumises ning suhtumises töötavasse inimesse. Teda iseloomustab ka tagasihoidlikkus, mis on vastuolus igasuguse suurelisuse ja upsakusega.

Silmapaistvaks omaduseks on nõukogude inimese mehisus ja julgus. Mehisuse all me mõistame vahvust, sitkust, vastupidavust, enesevalitsemist, südidust otsesel kokkupõrkamisel hädaohtudega, valmisolekut mitte millegi ees peatuda võitluses kommunismi-idæde eest.

Nõukogude inimest iseloomustab kindel usk oma jõusse ning mitterahulolu saavutatuga.

Nõukogude inimeste üheks eriliseks iseloomujooneks on uue tunnetamine — kõiki nähtusi nähakse nende arengus, alatises liikumises; nähakse vastandite võitlust, uut, tekkiivat, arenevat — kõike seda, millele kuulub tulevik.

Nõukogude inimest iseloomustab sotsialistlik humanism, mis väljendub inimese suhtumises teise töötavasse inimesse, hoolitsemises inimese eest, armastuses laste vastu, armastuses töötava inimese vastu, sõpruses ning seltsimehelikkuses kõikide ausate inimeste vastu, vaatamata nende rahvusele või nahavärvusele.

Nõukogude inimesele on omane ka kollektivismitunne, mille aluseks on arusaamine enda lahutamatus seosest

kollektiiviga, kogu nõukogude rahvaga. Sealjuures seisavad kollektiivi huvid kõrgemal isiklikest huvidest.

Printsipaalsus, ideelisuus, kommunistlik suhtumine töösse, piiritu kodumaa-armastus, mehisus, julgus, ausus, õiglus, kollektivism jne. on näited eesrindlikule nõukogude inimesele omastest tüüpilistest iseloomujoontest.

Kõiki neid omadusi tõstab esile kommunistliku partei põhikiri ja nõuab neid partei liikmetelt. Neid nõudeid tuleb ka vanemal lapse iseloomu kasvatamisel silmas pidada. Nõukogude ühiskondlik kord on loonud maksimaalselt soodsad võimalused nende parimate iseloomuomaduste igakülgselt arendamiseks.

III. ISELOOMU JA TAHTE KASVATAMINE

a) Iseloomu kasvatamine

Inimese iseloomust kõneldes toome esile alati selle, millega ta teistest erineb. Sellest on vähe, kui me ütleme ainult, et see laps on hea. Me peame nägema seda, mis on selles lapses head, mille pooldest ta erineb teistest headest lastest. Me võime heaks nimetada seda last, kes on mõtlik, tõsine, vaikne, kuid võime nimetada heaks ka seda, kes on elav, lõbus, seltsiv. Paljude üldiste tunnuste ühtelangemisel võib aga esineda ometi täielik iseloomude vastandlikkus.

Nagu juba teame, mõtleme iseloomu all isiksuse kvalitatiivselt erinevaid jooni, mis avalduvad ta toiminguis ja kogu ta käitumises. Kuid siinjuures tuleb silmas pidada seda, et inimest iseloomustab mitte ainult see, mida ta teeb, vaid ka see, kuidas ta seda teeb. Inimese tõelise iseloomu mõistmiseks on vajalikud kõige olulisemad jooned. Kõige olulisemaks jooneks on kõigepealt see, mille poole inimene elus püüab, kuidas ta suhtub ühiskonda, töösse, iseendasse ja kas tal jätkub tahtejõudu oma eesmärkide saavutamiseks. Kindla iseloomuga inimene teab, mida ta tahab, ning võitleb selle eest visalt.

Sageli kohtame lapsi, kes on õppimises hoolsad ja veedavad kasulikult oma vaba aega, kuid nii mõnelegi neist valmistab õppimine suuri raskusi. Õppimine pole talle kerge, kuid ta püüab väga takistusi ületada. Ebaõnnestumise puhul ei lase ta pead norgu, vaid võtab end veel enam kokku, et soovitud tulemuseni jõuda. Tal on

kindel eesmärk, mille poole ta püüab, millele koondab oma tegevuse; tal on tugev tahe. Me võime antud puhul öelda, et tal on kindel iseloom.

Neile vastanditeks on hellitatud lapsed, keda vanemad sageli peavad väga andekaiks, kuigi neil pole erilisi andeid. Nad võivad olla huvitatud paljudest asjadest ja sealjuures mitte millestki. Nad võivad olla koolis kõikides ringides liikmed, kuigi ühegi ringi tööst tõsiselt osa ei võta. Nad satuvad kergesti kaaslaste mõju alla, ei pea antud lubadusi. Neil lastel puudub kindel eesmärk, millele oma tegevust suunata. Neil on nõrk tahe. Niisuguste laste puhul ei saa kõnelda kindlast iseloomust.

Iseloom kujuneb välja inimese kasvatusel, enesekasvatuse ja tema ühiskondliku tegevuse tulemusena. Lapse iseloomu kujunemisel etendab aga peamist osa kodune kasvatus. Seega lasub vanemal suur vastutus oma lapse õige kasvatamise eest riigi ja ühiskonna ees.

Ainuõige meie ühiskonnas vastuvõetav kasvatus on kommunistlik kasvatus. Ainult kommunistlik kasvatus suudab tagada inimese igakülgse arengu ja anda parima ta isiksuse kujunemisele. Seega tuleb ka iseloomu kasvatamisel lähtuda kommunistliku kasvatusel printsiipidest.

Kommunistliku kasvatusel peamiseks ülesandeks on nõukogude patriotismi kasvatamine. Nõukogude patriotism on kõrgemat tüüpi patriotism, mis väljendub meie sotsialistliku kodumaa ja rahva armastuses. Kodumaa-armastus on tuline, kirglik armastus, mis ei peatu ohvrite ees, kui neid nõuavad kodumaa huvid. See armastus on aga lahutamatu seotud kodumaa vaenlaste vihkamisega. Nõukogude patriotism tähendab piiratud ustavust kommunistlikule parteile, kes juhib meie sotsialistlikku ühiskonda kommunismile.

Inimese patriootilised tunded ja patriootiline käitumine on alati seotud armastustundega lähedaste inimeste ja kodu vastu. Seepärast on kodumaa-armastuse tunde tekkimiseks ja arenguks vaja jõuda oma vanemate, õdedevendade, kodu, kodulinna ja kodukoha looduse armastuseni.

Armastus kodu vastu väljendub kõigepealt hoolitsemises kodu eest. Teame, et on lapsi, kellele on ükskõik, milline näeb välja hoov või maja, kus nad elavad. Mõned neist isegi rüüstavad puid ja põõsaid, lõhuvad piirdeaedu ega hoida koduseid mööbliesemeid. See laps aga, kelles on

varakult kasvatatud armastust kodu vastu, ei toimi nii. Ta suhtub heaperemehelikult kõigesse, mis tal kodus on. Kodu on talle armas, kuna ta mõistab, kui suurt vaeva on nõudnud kodu eest hoolitsemine. Ja üks ole see ikka nii, et selle väärtust hindame rohkem, mida me ise oleme loonud, mille saamisele oleme oma kätetööga kaasa aidanud. Et lapses tekiks koduarmastus, tuleb talle anda tööd ja ülesandeid seoses kodu eest hoolitsemisega.

Kodumaa-armastuse kasvamisele aitab kaasa tutvumine meie maa kangelasliku minevikuga ja meie riigi võimsusega. Jutustused Lenini ja Stalini eluloost, eriti nende noorusaastaist ja nende isikute suurest ajaloolisest tähtsusest kutsuvad esile austust ja armastust nende vastu, kommunistliku partei vastu. Lenini ja Stalini võitlus töötava rahva huvide eest ja Nõukogude riigi rajamine nende poolt on lastele täiesti arusaadav. Lenini ja Stalini kujuga seovad lapsed kommunistlikku parteid. Armastus kommunistliku partei vastu on lahutamatu kodumaa-armastusest.

Lapsed saavad peagi aru, et kommunistliku partei juhtimisel me ehitame ja kaitseme oma Nõukogude riiki. Ja siis on lapsed võimelised leidma sidet oma töö ja riigi ülesannete vahel. See side aitab lastes kujuneda ehtsaid patriootilisi tundeid, eriti aga kohusetunnet kodumaa ees. Nõukogude riigi iga kodaniku esimeseks patriootiliseks kohuseks on alati kõige paremini teha oma igapäevast tööd.

Õpilase patriootilist meelsust tuleb algusest peale kasvatada selles suunas, et nad saaksid aru, et õppimine on nende igapäevane põhitöö, ja nende esimene ning peamine patriootiline ülesanne on hästi õppida. Õpilasreeglite esimene punktki lausub: «Omandada teadmisi selleks, et saada haritud ja kultuurseks kodanikuks ja võimalikult palju kasu tuua nõukogude kodumaale.»

Nõukogude patriotismi eriomadusi on väga selgelt iseloomustanud J. V. Stalin järgmiste sõnadega:

«Nõukogude patriotismi jõud seisab selles, et tema aluseks ei ole rassilised või rahvuslikud eelarvamused, vaid rahva sügav ustavus ja truudus oma Nõukogude Kodumaale ja kõigist meie maa rahvustest töötajate vennalik koostöö. Nõukogude patriotismis ühinevad harmooniliselt rahvaste rahvuslikud traditsioonid ja kogu Nõukogude Liidu töörahva üldised elulised huvid. Nõukogude patrio-

tism ei killusta, vaid vastupidi, liidab kõik meie maa rahvad ja rahvused ühiseks vennalikuks perekaks. Selles peitub Nõukogude Liidu rahvaste vankumatu ja üha tugevneva sõpruse alus. Samal ajal austavad NSV Liidu rahvad välisriikide rahvaste õigusi ja sõltumatust ning on alati valmis olnud naaberriikidega rahu ja sõpruses elama.¹

Seega on nõukogude patriootidele omased ka rahvuslik uhkus ja rahvuslik iseteadvus.

Lastesse tuleb sisendada lugupidamist ja armastust suure vene rahva vastu, kellele kuulub eriline koht meie maa ajaloos. Võitluses sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest tõusis vene töölisklass kogu rahva etteotsa ja juhtis teda. Suur vene rahvas lõi revolutsioonilise tööliklassi. Vene rahval on suuri teeneid kogu inimkonna ees. Kõik see äratab lastes uhkustunnet vene rahva üle, kõige progressiivse üle meie maa ajaloos.

Nõukogude patriotismi iseloomustab ka suur sõprus kõikide rahvaste vahel, austus kõigi Nõukogude Liidu rahvaste vastu. Et lastel areneks eluterve vaade rahvusküsimuses, on vaja neile esitada eredaid näiteid rahvuspoliitika ainuõigest lahendamisest meie maal ja rahvuste kiratsevaist elutingimustest kapitalistlikus maailmas. Lastele tuleb seda kõike näidata arusaadavalt, piltlikult, emotsionaalselt. Siis saavad nad aru, miks on vaja kindlustada, hoida, kaitsta, armastada kommunistlikku parteid ja sotsialistlikku kodumaad ning vihata ta vaenlasi.

Väga suurt ja üldist kasvatuslikku mõju avaldab hea ilukirjanduse lugemine. Seepärast on väga vajalik, et vanemad suunaksid ja kontrolliksid laste lugemisvara. Tuleb jälgida, et loetavad raamatud oleksid ideeliselt õiged ja kasvatuslikult vajalikul tasemel. Rahva kõnekäämus — ütlen sulle, mida sa loed, ja ma ütlen sulle, kes sa oled — peitub tõetera.

Ka teatril ja kinol on suur kasvatuslik mõju. Seepärast on väga soovitatav viia lapsed noorsooetendustele. Mida laps oma silmaga näeb, seda elab ta sügavalt ja meelde jäävalt läbi.

Nõukogude patriotismil on palju ühist sotsialistliku humanismiga, tõelise humanismiga. Tõeline üldinimlik humanism on teostatud meil, sotsialismimaal, kus ei ole

¹ J. Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1954, lk. 272.

rahvuslikku ega majanduslikku rõhumist rahvuste vahel. Sotsialistliku humanismi vaimus teostatava kasvatuse ülesandeks on viia lapsi inimesiku kõrge väärtuse tunnetamisele, sisendada neis lugupidamist inimõiguste ja inimväärikuse vastu.

Laste elus avaldub see eeskätt armastuses kõige lähimate inimeste vastu. Armastus oma ema ja isa vastu on esimene ülev tunne, millel on suur tähtsus iga inimese elus.

Igas lapses tekib loomulikult armastustunne oma vanema vastu. Kuid pole sugugi tundmatud juhud, kus laps ei armasta oma vanemaid, käitub toorelt, hoolimatult ja vahel koguni vihkab neid. Selle põhjused võivad olla mitmesugused, kuid peamine viga seisab ikkagi kasvatuses.

On perekondi, kus isa oma toore käitumisega ema suhtes on halvaks ja nakatavaks eeskujuks pojale, kes samuti halvasti kohtleb ema. Poega pole õpetatud austama ja armastama ema, pole õpetatud hindama ema töövaeva ja tema hoolt perekonna eest.

On perekondi, kus vanemad on liigselt hellitanud oma «üliarmsaid» lapsi ning on ohverdanud nende heaks väga palju, kuid ei leia lastelt oodatud vastuarmastust, vahel koguni on ahastuses laste ülbe käitumise pärast.

Negatiivseid tulemusi põhjustab kasvatusprotsessis ka karistustega liialdamine. Täiesti lubamatu on aga keheline karistus, kuna see veelgi süvendab jonni ja trotsi ning äratab viha vanemate vastu.

Kasvatades lapsi austamise ja lugupidamise vaimus ema ja isa vastu, õdede-vendade vastu, hoolitsemise vaimus üksteise eest, tekib lastes õige ja sügav armastus lähedastesse inimestesse.

Austavat suhtumist tuleb lastelt nõuda mitte ainult omaste, vaid üldse kõigi vanemate inimeste suhtes. Seda tuleb saavutada mitte ainult sõnades, vaid tegudes. Tervitades, pakkudes istekohta, abistades pakki kanda jne. väljendab laps oma lugupidamist vanema inimese suhtes.

Tuleb kasvatada ka vastastikuse austuse tunnet laste endi vahel. Palju on veel selliseid nähtusi, mis on üle tulnud vanast ühiskonnast ja pole kooskõlas sotsialistliku ühiskonnaga ning mille sugemeid kohtame ka lastekollektiivis. Selle näitena võib tuua tütarlaste halvustamist mõnede poiste poolt. Liikudes linnatännavail oleme nii

mõnigi kord pidanud olema tunnistajaks kaklusele või «sõjale» tüdrukute- ja poiste-salga vahel. Selle asemel, et korralikult koolist koju minna, hakatakse tütarlapse hirmutama, narrima, loobitakse inetuid sõnu nende arvel jne. Kui ühelt poisilt küsiti, miks ta taob tüdrukut portfelliga, vastas ta: «Aga ta on ju plika!»

Väga inetu ja lubamatu on ka see nähe, kus kasvult suuremad ning tugevamad ja aastatelt vanemad püüavad sageli liiga teha nooremaile ja nõrgemaile. Ei tohi ka pilgata ja naerda defektiivseid.

Neist vana elu igandeist on vaja lahti saada, on vaja luua uued suhted laste vahel. Need peavad avalduma selt-simehelikus läbisaamises, vastastikusel aususes ja õiglusel, hoolitsemises üksteise eest, kõikide kaaslaste austamises ja lugupidamises.

Vanemad peavad olema väga tähelepanelikud oma lapse käitumise suhtes ja õpetama ning selgitama mõistlikult, lihtsalt ja arusaadavalt ta eksisamme. Teie poeg armastab väga oma väikest õekest, hoolitseb tema eest ega luba kellelegi talle haiget teha. Kuid ühel päeval saate teada, et ta on halvasti käitunud kõrvalmaja tütarlapsiga. Kas nüüd karistada poissi? Ei, rääkige temaga mõistlikult — ka sel tüdrukul on vennad, kes teda armastavad ega luba liiga teha nende õele; nii hoiad ju sinagi oma õde. Iga laps on kellelegi väga armas. Kui teed liiga võõrale, siis on see sama hea, kui teeksid liiga oma õele.

Väga suur tähtsus on ka aususe kasvatamisel lastes. Juba maast-madalast on vaja juurutada tõemeelt ja samas ka põlgust vale vastu. Ausalt ja kohusetruult töötab ainult see, kes ka ise alati on aus, õiglane ja siiras.

Lapse esimeseks tööks on mäng. Seepärast tuleb jälgida, et laps juba mängus oleks aus ja õiglane. Sageli peab paika ütlus — milline on laps mängus, selline on ta ka töös. Ärge lubage kunagi ühtki petlikku sammu ega valelikku sõna. Range kontroll lapse üle, vale õigeaegne paljastamine ning väärte otsustav hukkamõistmine ei võimalda valelikkuse juurdumist lapse iseloomus. Väikesed valed on suurte valede emaks. Veelgi halvem on see, kui valega hakkab kaasnema vargus.

Kommunistliku moraali vaimus kasvatatud inimene peab olema selline, et ta oma seemise aususe tõttu ei saa ütelda ebatõtt. Tuleb jõuda selleni, et lapsed omaksid tõeliselt häid omadusi, mitte ei teeskleks neid.

Kasvatada autunnet tähendab taotlema seda, et laps peaks kalliks autoriteetsete inimeste ja kollektiivide head arvamust temast ja oma tegudes ise püüaks ära teenida sellist arvamust. Raske on selle lapse kasvatamine, kes selles suhtes on ükskõikne. On väga tähtis, et laps oleks tundlik teiste arvamuste suhtes.

Juba varakult on vaja sisendada ebameeldivustunnet halva teo puhul ja mõnutunnet õiglase kiituse puhul. Seejuures on veel tähtis see, et laps ise õpiks nägema oma vigu ja eksimusi, et ta neid õpiks tunnistama ning sooviks end parandada. Nii areneb lapses enesekriitikavõime, millel on suur tähtsus meie elus, sest ta on meie ühiskonna edasiviivaks jõuks.

Enesekriitikavõime puudumise kohta võib kujuka näite tuua koolielust. Me teame, et on olemas õpilasi, kes halva hinde puhul süüdistavad alati õpetajat. Nad püüavad kodus teistele selgeks teha, et õpetaja olevat neid kiusanud, seganud vastamisel ja teab mis veel. Kõik oli õpitud, aga ikka pani «2»! Sealsamas tunneb teine õpilane häbi oma halva hinde pärast ja kahetseb, et ei olnud tundi korralikult ette valmistanud. Ta lubab iga hinna eest oma hinde parandada.

Autundega on seotud ka isiku väarikusetunne, mis väljendub enesest lugupidamises — endasse suhtumist hinnatakse oma tegude väarikusega. See, kel on au- ja isiku väarikusetunnet, nõuab õiglust enese ja teiste suhtes, ta ei luba ennast solvata ega ka liigselt kiita, aga samuti ei tee seda ka teiste suhtes. Ta ei hoople ega suurusta.

Et kasvatada lastes au- ja väarikusetunnet, on äärmiselt tähtis kasvatajate eneste eeskuju. Väärnähet õigeaegne paljastamine ja nende kahjulikkuse selgitamine aitavad alati kaasa halva nähtuse kadumisele ja hea arenemisele.

Kindla iseloomuga inimese üheks tähtsamaks omaduseks on sihikindlus ja printsipiaalsus, s. t. oskus juhendada oma tegevuses eelkõige ühiskondlikest huvidest, kõik isiklik allutada võitlusele kogu rahva heaolu eest.

Nikolai Ostrovski tähelepanuväärne elu oli ainult selle tõttu võimalik, et see oli tervikuna pühendatud kommunismi suure idee teenimisele. Ühe välismaise korrespondendi küsimusele: «Ütelge, kas te oleksite suutnud ka ilma kommunismita niisamuti taluda oma seisukorda?» vastas Ostrovski: «Mitte kunagi!».

Kui inimesel pole kindlat eesmärki, siis pole ta tegevus viljakas. Ainult kindlate, selgete eesmärkide olemasolu muudab meie tegevuse viljakaks ja viib meid edasi uutele saavutustele. Sellest järeldub, et on väga tähtis, et lapsed oma mängudes, õpinguis ja ühiskondlikus töös omaksid kindlaid eesmärke ja püüaksid neid teostada. Vanemate ülesandeks on lapsi teadlikult viia ühelt eesmärgilt teisele. Lapsele seatakse esialgu lihtsad, jõukohased ja arusaadavad eesmärgid (õppida lugema, uisutama, ema abistama jne.). Mida väiksem on laps, seda lihtsamad on ka eesmärgid. Aeg-ajalt toimub üleminek järjest kaugematele ja keerulisematele eesmärkidele. Suurte eesmärkide olemasolu nõuab oskust igapäevaseks ja kindlaks tegutsemiseks nende eesmärkide suunas, kusjuures ei tohi neist eemalduda ega allutada neid juhuslikule tegevusele. Seda iseloomujoont nimetatakse printsiipaalsuseks. Kui lapse sõnad ja teod ei ühtu, siis tähendab see seda, et ta käitumine ja tegevus on printsiibitu. Lapsesse tuleb sisendada niisugune käitumisjoon, et mida ta lubab, seda ka teeb.

Tähtsad iseloomujooned ilmnevad ka suhtumises töösse. Igale kasvatajale on hästi teada, kui teravalt võivad lapsed erineda üksteisest tööarmastuse ja laiskuse poolest. Laps, kes eelistab logelemist tööle, ei oma kindlat iseloomu. Kuulus nõukogude pedagoog K. D. Ušinski ütles, et inimeste ilma isikliku tööta ei saa minna edasi, ta ei seisa ka paigal, vaid peab tagasi minema. Tööl on suur tähtsus isiklikus elus.

«Me teame hästi, kuivõrd rõõmsamalt ja õnnelikumalt elavad inimesed, kes oskavad palju teha, kellel kõik õnnestub ja edeneb, kes ei kaota pead üheski olukorras, kes oskavad valitseda asju ja neid käsutada. Ja vastupidi, alati kutsuvad meis esile haledustunde need inimesed, kes iga tühise asja juures satuvad unnikusse, kes ei oska end teenindada, kes vajavad alati kas lapsehoidjat, või sõbralikku teenet, või abi, aga kui neid keegi ei aita, elavad nad ebamugavas olukorras, lohakalt, mustalt, nõutult.» Nii kirjutas A. S. Makarenko.¹

Meie maal, kus tööl on ühiskondlik tähtsus, tuleb töökasvatusele eriti suurt rõhku panna. Lastele peab omaseks saama kommunistlik suhtumine töösse, milles avaldub isikliku ja ühiskondliku kokkusulamine. Vastavalt sellele,

¹ A. S. M a k a r e n k o, Loengud lastekasvatusest, 1940, lk. 71 (v. k.).

kuidas kasvab töö ühiskondliku tähtsuse teadvus, suureneb ka töö osatähtsus inimese isiklikus elus.

Töötamise juures pole üksnes tähtis üldine suhtumine töösse, vaid ka tööstiiil. Ühed lapsed kiirustavad, teevad vigu, teised on väga aeglased, ei jõua teistega sammu pidada, kolmandad ühendavad kiiruse kaalukuse ja plaani-pärasusega.

Töökasvatus algab juba kodus. Juba mängus esineb töökasvatustlike elemente (mänguasjade eest hoolitsemine, tööliigutuste ja tööprotsesside imiteerimine, tegelemine ehitusmaterjalidega jne.). Mäng on ettevalmistus tööle.

Tööd endateenindamise alal on esimesteks töökasvatuse ülesanneteks. Juba eelkoolieas on vaja juurutada hoolitsemist oma isiklike asjade eest — hoida korras oma mänguasjad, pesta nukupesu, alati asetada oma riided ja jalatšad teatud kohta, pesta oma käed, nägu, pühkida kingad puhtaks, õppida end riidesse panema jne. Kooliskäigul peavad olema välja kujunenud juba kindlad oskused oma asjade, riiete, voodi korrashoidmiseks. Endateenindamise tööde hulka kuulub ka laste osavõtt puhtuse pidamisest majas ja õuel. Kui põrandale on langenud prahti, siis olgu lapse ülesandeks see ära koristada. Lapsele täiesti jõukohane on tolmu pühkida, lilli kasta, puid tuppa tassa, korjata rohtu koduloomale, käia ajalehte ostmas ja lihtsamatel sisseostudel poes jne.

Lapsed täidavad kõiki ülesandeid meeleldi, kui tegevus on huvitav, pole koormav, kui leitakse tööst rahuldust. Niisugune töö kasvatab eluliselt tähtsaid oskusi.

Lapsi ei tule üksnes õpetada töötama, vaid ka sisendada neisse armastust töö vastu. «Kasvatus peab arendama inimeses harjumust ja armastust töö vastu...» ütles kuulus pedagoog K. D. Ušinski. (Valitud pedagoogilised teosed, I k., Moskva 1939, lk. 153). Armastus töö vastu kasvab aga töötades. Me teame, et lapsed hakkavad siis tööd armastama, kui nad teevad seda heameelega. Sellepärast peab töö olema jõukohane, ühtlasi peab olema selge selle töö eesmärk, ning töö peab kandma vilja, mida laps ise näeb või millest ta aru saab. Seda last, kes ei taha töötada, tuleb selleks sundida. Talle tuleb anda tähtajalisi ülesandeid ning rangelt kontrollida nende täitmist. Ülitähtis on neid õpetada kindlast režiimist kinni pidama. Harjumus midagi teha, töötada on juba suur samm töö-

armastusele lähenemisel. Sundimisvajadus kaob, kui laps on harjunud kõike tegema ja ülesandeid täitma ise, mõistes selle vajalikkust. Nüüd on võimalik õpetada ja arendada lapses seismist huvi töö vastu. See, mis on huvitav, hakkab meeldima. Nii kasvab armastus töö vastu, tärkab vajadus töötada.

Väär on kasvatus neis perekondades, kus vanemad sihilikult hoiavad lapsi eemale neile jõukohastest talitustest, kartes, et laps teeb endale «liiga» või ei tee seda nii hästi, kui vanem ise selle teeks.

Tundsin perekonda, kus ema ja vanaema püüdsid kolme kooliealise lapse eest kõik ära teha. Hommikul toodi voodi juurde nende riided, valati vesi silmapesukaussi, korraldati nende voodid, valmistati võileivad hommikusöögiks, koristati nende tuba, laud jne. Lapsed ei teinud midagi, vaid ootasid kannatlikult, kuni neile kõik valmis tehti. Lapsed harjusid sellega ega ilmutanud kunagi mingit tahet ise midagi teha. Nad koguni hakkasid käsutama ema ja vanaema. Selline kasvatus teeb lastest lodevad, jõuetud ja saamatud olevused, kes ei oska ega tahagi midagi teha.

Seoses töökasvatusega tuleb silmas pidada ka teadliku kohuse ja vastutustunde kasvatamist. Ändes lapsele ülesandeid või tööd, tuleb nõuda ka selle täitmist ja lisaks täpset ja korralikku täitmist. Seda nõuet silmas pidades kasvab lastes teadmine, et ta on vastutav antud töö täitmise eest ja ühtlasi selle kvaliteedi eest. Kui talle on usaldatud mingi ülesanne, siis peab ta tundma kohusetunnet selle täitmise pärast. Õpilase tööks on õppimine ja sellepärast tuleb temas kasvatada kohuse- ja vastutustunnet õppetöö kui riikliku tähtsusega ülesande vastu. Õppida hästi — olgu iga õpilase loosungiks.

Alati aga ei kõnele laste õppetöö head tulemused veel nende õigest ja teadlikust kohuse mõistmisest. Kui näiteks küsime lastelt, miks on vaja õppida, siis mõnedki vastavad: õpin sellepärast, et mitte kahte saada; õpin sellepärast, et õpetaja käsib; õpin, et mitte «istuma» jääda; õpin sellepärast, et isa ja ema käsivad jne.

Halb on see, kui õppetööle innustajaiks on kingitused. On perekondi, kus iga hea hinne tasutakse lapsele rahaga. Esineb juhtumeid, kus laps isegi võltsib dokumenti, olgu see siis päevik või klassitunnistus, selleks, et saada raha. ... Enne veerandi lõppu tuli Aino õpetaja juurde ja palus veel vastata võõrkeeles. Terve veerandi oli Aino laiselnud

ja saanud puudulikke hindede. Nüüd, mõni päev enne veerandi-tunnistuste kättesaamist, tahtis ta vastata kogu veerandi kursust, et parandada «kahte» — mitte hindele «kolm», vaid hindele «neli». Kui talt küsiti, miks ta just «nelja» on oma eesmärgiks seadnud, vastas ta: «Ma saan isalt uisud ja uisusaapad, kui mu tunnistusel on ainult «neljad» ja «viied».» Kui ta võõrkeeles siiski ei saanud hindeks üle «rahuldava», võltsis Aino oma koolitunnistust. Et isa seda kohe ei märganud, saigi Aino lubatud kingituse.

Õppimine meelituste varal ei ole õige. On täiesti arusaadav, et lapsel on oma väike taskuraha, mille kulutamisest on vanem teadlik, kuid ta saab seda sellepärast, et tal on raha otsas või on vaja osta midagi. Õppimise eest ei tohi mingil juhul raha anda, kuna laps hakkab siis õppima ainult raha või kingituste pärast. Õige tööarmastuse kasvatamine peab toimuma meelitusteta, lubadusteta. Hea töö puhul võib ta tasu saada, kuid seda ette teadmata.

Kommunistliku kasvatuse üheks silmapaistvamaks jooneks on ka kollektiivsuse kasvatamine. Kollektiivsus peab saama meie laste üheks eredamaks iseloomujooneks.

Kollektiivsuse aluseks on seltsimehelikkuse- ja sõbralikkusetunne. Mis on seltsimehelikkus ja sõprus? Neid mõlemaid iseloomustab laste lähedus üksteisele, heatahtlikkus üksteise suhtes, ühised huvid, toimingud. Sõprus on seltsimehelikkuse kõrgem aste. Sõbrad tahavad alati koos olla, jagada omavahel tundeid ja mõtteid, kõnelda oma mängudest, kavatsustest, tahavad koos tegutseda. Sõbrutsemine on eluterve nähe ja seda tuleb kõigiti soodustada. See laps, kellel pole sõpru, kaotab endaväärικuse-tunde, muutub kurvameelseks ning jääb ilma paljudest rõõmudest.

Samuti nagu on vaja teada, mida laps loeb, on tarvis ka teada, kellega laps sõbrutseb. Teades, kellega laps koos mängib või aega veedab, märkab vanem ka sõpruse tekkimist. Vanemate ülesandeks on soodustada sõprust, mis avaldab sõpradele head mõju ja mis areneb tervel, õigel alusel. Pareml on, kui sõpruse aluseks on kõrgemad motiivid, nagu ühised huvid, mäng, ühine üritus, sport jne. Sõpruse motiivid on välised, kui lapsed hakkavad sõbrutsema näiteks naabruse tõttu, või siis ühise koolitee tõttu jne. Tervitatav on nähe, kui lapsele meeldivad ta sõbra head küljed ja ta neist lugu peab.

Sõprustunde kasvatamiseks lastel on neid vaja tutvus-

tada tõelise sõpruse suurepärase eeskujudega, olgu need näited siis lastest või täiskasvanuist. Väga hästi saab siin kasutada ilukirjandust ja episoodide tähtsate inimeste elust. Näiteks võib tuua Lenini ja Stalini sõpruse. Palju huvitava pakub ka raamat «Vitja Malejev koolis ja kodus» ning rida teisi teoseid.

Halb on see, kui sõprus tekib mõne halva ühisürituse põhjal. Selline sõprus tuleb juba eos hävitada.

Opilaste hulgas kohtame sageli sõprustunde väärیتی mõistmist. Nad varjavad seltsimehe halba tegu täiskasvanute ees. Küllalt leidub veel klassikollektiive, kes korra-rikkumise puhul süüdlast välja ei anna. Lapsele tuleb selgeks teha, et see on vale sõprus. Tõeline sõber pole mitte see, kes aitab kaasa süütle selle varjamisega, vaid tõeline sõber on see, kes mõistab ta teo hukka, kuid ulatab eksijale oma abistava käe tema vea parandamiseks.

Seltsimehelikkus ilmneb üksmeelsetes ühistes püüetes saavutada oma töös kõigi liikmete edu, hoolitsemises üks-teise eest, vastastikusel abistamises, tähelepanelikus suhtumises üksteisesse. Et lapsed oleksid tõsisteks seltsimeesteks, peavad nad olema kollektivistid. Laste hulgas viibides märkame, kuidas mõni neist ahmitseb endale mänguasju ega anna neid enam käest; teine on aga sõbralik ning jagab hea meelega oma asjakesi teistele. On aga lapsi, kes kavalusega kasutavad ära seltsimehelikke mängukaas-lasi, nad nii-öelda «ekspluateerivad» teisi.

...Valdo ja Ülo elasid naabruses ja mängisid alati koos. Vahel andis Ülo isa pojale kinoraha. Kord küsis Ülo aga raha kahe pileti jaoks, et sõbrale üllatust valmistada ja teda kinno kutsuda. Ja poisid käisidki kinos. Nüüd küsis ka Valdo oma isalt raha kahe kinopileti ostuks, kuid kinos käis ta ikka sõbra kulul. Ülole aga ütles ta, et kogub niimoodi raha jalgpalli ostuks; ta pidavat seda salaja tegema, kuna ema ja isa ei lubavat jalgpalli osta. Ülo vaikis sellest ja valetaski mõnikord sõbra kasuks. Kuid varsti oli Valdo jalgpalliraha otsas; ta ei teadnud isegi, kuidas raha oli ära kulunud. Nüüd tegi Valdo Ülole ettepaneku hakata oma isa käest raha küsima kord õnge ostmiseks, kord tongide jaoks, vahel jällegi bussisõiduks jne. Selle raha pidi aga Valdo siis endale saama. Oli ju tarvis jalgpalli! Rahatoomise eest lubas ta ka Ülol palliga mängida. Ja Ülo valetas... ning kogus «sõbrale» palliraha, kes selle tasapisi «jäätise-panka» viis.

See asjaolu, et lapsed kõrgelt hindavad seltsimehelikku liitumist, solidaarsust, et nad isegi on valmis ohverdama isiklike huve, on iseenesest hea. Kuid lastele on vaja selgitada väära seltsimehelikkust, mis toob kõlbelist kahju. Võitluses väära seltsimehelikkuse vastu ei tule lapsi juh-tida pealekaebustele ja laimule, mis toimub salaja ja isik-like kasude seisukohast. Lapsi on vaja õpetada avalikult protestima halbade tegude vastu, nende varjamise vastu, on vaja õpetada neid paljastama.

Et lapses areneks kollektiivsusetunne, on vajalik, et laps elaks koos kollektiivi huvidega, armastaks ühiskond-likke ülesandeid, hindaks kaaslaste arvamust ja, kui vaja, oleks valmis loobuma isiklikest huvidest kollektiivi huvide kasuks. See arendab lastes taktitunnet, vastutulelikkust, valmisolekut abistada teist. Ja see on ikka nii, et klassi-kollektiivis sõbrutsetakse kõige enam selle õpilasega, kes on abivalmis, lahke kõikide vastu, kes rõõmuga täidab iga õigustatud palve.

Kahjulikeks iseloomujoonteks on individualism ja egoism, mis on vastandeiks kollektivismile ja seltsimehe-likkusele. Neis perekondades, kus lapsi ümbritsetakse liigse tähelepanuga, hellitustega, kus lapsi pole õpeta-tud jagama seda, mis neil on, oma õdede, vendade ja mängusõpradega — võrsuvad individualistid ja egois-tid.

Väga tähtis on ka distsipliini kasvatamine. Ilma distsi-pliinita pole võimalik õppida, töötada ega ka sõjas võita. Olla distsiplineeritud tähendab osata tähelepanelikult ja viisakalt käituda, austada täiskasvanuid, hoolitseda abi-vajajate eest, suhtuda säästlikult ühiskondlikku varasse, õppida ja töötada ausalt ja kohusetruult, alluda kuulekalt korraldustele jne.

Juba väikelapse-east peale on vaja hakata last kasva-tama nii, et distsiplineeritud hoiak saaks ta alaliseks omaduseks. Distsiplineeritusel on ainult siis väärtust, kui ta on teadlik. See tähendab, et distsipliin peab põhinema kasvandiku sisemisel veendumisel, nõudmiste mõttest ja tähtsusest arusaamisel.

Vähe on sellest, kui öelda lapsele: «Ära loe voodis lamades, sa rikud silmi!» Vaja on rääkida lamades luge-mise kahjulikkusest, tuua näiteid tegelikust elust, kus ini-mene oma süü läbi, «ah, mis ikka!» — meeles on lask-nud haigestuda silmadel ning kaotanud nägemise. Piltli-

kult selgitades oma nõudmise õigsust, võime saavutada teadlikku alistumist.

Harjutades last alluma distsipliinile, tuleb silmas pidada ka seda, et laps korrapealt täidaks käsu, ootamata uut meeldetuletust. Ja veel enam — laps peab jõudma niikaugemale, et ta ise, omal algatusel, täidab ülesande. Näiteks on lapsi, kes vajavad alatist sundimist, et nad õhtul end korralikult peseksid. Neis perekondades pole järjekindlalt ja rangelt esitatud seda nõuet, lapsele pole saanud oma-seks harjumus end enne magamaheitmist pesta.

Lubamatu on nähe, et laps räägib vanema nõudmisele või korraldusele vastu. Vanemad ei tohi mingil juhul alla anda lapse jonnile, vaid peavad kindlalt jääma oma nõudmiste juurde. Kui lubate lapsel ükski kord vastu vaielda ja taandute lapse kasuks, siis teeb ta seda edaspidi alati.

Teadliku distsipliini aluseks ei või olla hirm. On tähtis, et lapsed püüaksid olla distsiplineeritud oma vabast tahtest, mitte mingisuguse hirmu sunnil. Kõige esimeseks kasvatuslikuks võtteks olgu alati veenmine. Kui see ei aita, tuleb rakendada sundust. Kuid korralduse mittetäitmise või lubamatu süüteo puhul ei tohi last jätta karistamata. Kui andestate mõnel korral, ei kuula ta üldse enam sõna ja siis on teda väga raske parandada.

Karistus ei ole kättemaks, vaid kasvatusvahend. Karistus mõjub sellepärast, et ta on ebameeldiv. Ja laps püüab seda vältida, loobudes üleastumisest. Kehaline karistus ei paranda last, veel vähem aitab teda kasvatada. Sageli viib ta selleni, et ühtedele pahedele lisanduvad teised — peksu kartusel muutub ta tigidaks, hakkab petma jne. Karistus saavutab siis soovitud tulemuse, kui ta on õiglane ja kui laps on teadlik selles, miks teda karistatakse. Soovitavam on karistada last mõnest lõbust ilmajätmisega.

Kasvatus kollektivismi, distsipliini, nõukogude patriotismi, tööarmastuse, sotsialistliku humanismi vaimus ei taga veel kindla iseloomu kujunemist, kui pole ühtlasi omandatud ka vajalikke iseloomu tahteomadusi, nagu otsustavus, mehisus, visadus, vastupidavus, algatusvõime, enesevalitsemine.

Otsustavuse all mõistetakse võimet õigeaegselt teha püsivaid otsuseid. Otsustavust ei tule segada kalduvusega «kiiresti otsustada», s. t. rutata otsuse tegemisega, kui selleks pole piisavalt andmeid. Lapsi tuleb õpetada mõist-

likule kaalukusele otsuse tegemisel, et nad neile vajalikes ja jõukohastes tegudes ei avaldaks kõhklemist.

Otsustusvõimeliseks nimetatakse seda inimest, kes tarvilikul momendil suudab heita kõrvale üleliigsed kahtlused ja kõhklused. Näitena võib tuua N. Ostrovski romaani «Kuidas karastus teras» peakangelase Kortšagini kuju, kes, mõistnud lõplikult oma haiguse julma käiku, seisib küsimuse ees, mida ta peab endaga tegema, kas lasta kuul südamesse või rabelda välja sellest raudsest rõngast. Ja ta tegi otsuse pöörduda tagasi rivvi, uus relv käes.

Otsustavusel on väärtust ainult koos visadusega. Visadus väljendub oskuses saavutada iga hinna eest püstitatud eesmärk, ületada igasugused raskused ja takistused.

Tihti kohtame lapsi, kelledest ühed jätavad alustatud tegevuse pooleli, eriti siis, kui see neil veel ebaõnnestub; teised aga keskenduvad kauaks alustatud teol ja viivad selle lõpule, elades läbi rahuldustunnet. Ilma visaduseta ei omanda laps korralikult hügieenireegleid ja viisakust, ei omanda teadmisi, oskusi ja harjumusi. Ilma visaduseta ei saavuta me kunagi edu iseseisvas töös.

Tähtis on ka see, et lapsed omandaksid oskuse mitte ainult saavutada kergesti kättesaadavaid eesmärke, vaid et nad oskaksid kannatlikult tegutseda kaugel eesmärgi saavutamise suunas, ületada raskusi ka mittehuvitavate, kuid vajalike tööde täitmisel.

Mõnede ülesannete täitmisel ei piisa otsustavusest, vaid meil on vaja lisaks julgust, mis on seotud kartuse ületamisega. Julgus võib avalduda emotsioonide mõjul ja ühineda kaalukusega. Julgus võib avalduda ka koos oma kohuse või vastutuse äratundmisega, püsivuse ning enesekindlusega. Sellist julgust nimetame mehisuseks. Mehisus peab saama meie laste alatiseks iseloomujooneks. Suurt eeskujut selles annavad meile Suures Isamaasõjas esilekerkinud kangelaste julged ja mehised teod. Kes meist ei teaks Zoja Kosmodemjanskajat, Oleg Koševoid, Tšekalinit jt. ning nende üllaid tegusid kodumaa ja rahva nimel. Üheks eredaks näiteks nõukogude inimeste mehisusest on Aleksandr Matrossovi kangelastegu võitluses fašistide vastu. Matrossov heitis oma keha kuulipilduja laskeavale ja sulges tee kuulidele, et võimaldada võitluskaaslastel edasitungi küla vallutamisel.

Nõukogude lapsed armastavad julgeid ja vahvaid inimesi ning nad ise ka tahavad olla samasugused. Vane-
mate ülesandeks on arendada ja toetada laste püüdu
mehisusele. Jutustused kangelastegudest on võimsaks
vahendiks mehisuse kasvatamisel.

Mehisusest kõneldes ei tohi me märkimata jätta ka selle
üht olulisemat tunnust — vastupidavust. Kannatlikult
põdeda haigust, taluda nurisemata möödapääsematut ras-
kust, valitseda end vapustava teate puhul — kõik see
tähendab lapsele olla vastupidav, avaldada mehisust.

Kommunistliku kasvatus ülesanded nõuavad, et meie
lapsed oleksid ka algatusvõimelised. Meie inimestelt nõu-
takse mitte ainult juhatajate tahte teadlikku ja sihikindlat
täitmist, vaid ka oskust avaldada oma leidlikkust, loovat
mõtet. Ainult algatusvõimelised oskavad edukalt lahenda
dada uusi ülesandeid ja välja tulla rasketest olukordadest.

Selle eeskujuks on Krasnodoni kangelased Oleg Koševoi ja Sergei Tjulenin. Kui sakslased olid vallutanud
Krasnodoni linna, algasid metsikused. Linna jäänud
kommunistlikud noored ei võinud seda enam taluda.
Kommunistlik noor Oleg Koševoi, näidates suurt algatus-
võimet, organiseeris põrandaaluse rühma «Noor Kaardi-
vägi», mille liikmete arv kasvas kuu jooksul 103-le.

Sergei Tjulenini erakordne algatusvõime avaldus selles,
et ta omal algatusel ja ilma abita põletas maha sakslaste
staabihoone ja kasarmuks muudetud sauna. Tema algatu-
sel paigutati haiglast erakorterisse haavatuid, kes seega
päästeti hukkumisest.

Soodsa pinna laste algatusvõime arendamiseks loovad
kollektiivsed mängud, osavõtt ühiskondlikult kasulikust
tööst, kunstilisest isetegevusest, pioneeritööst jne. Vane-
mail tuleb suhtuda tähelepanelikult ettepanekuisse, mis
tulevad lastelt enestelt. Silmas tuleb pidada ka seda, et
laste algatusvõime oleks juhitud organiseeritud radadesse
ega avalduks stiihiliselt.

Ka enesevalitsemist tuleb meil kasvatada oma lastes.
Enesevalitsemine väljendub oskuses end sundida täitma
tehtud otsust ja tagasi hoida tundmuste ja afektide mitte-
soovitavaid väljendusi.

Iseloomu kasvatamise juures omab otsustavat tähtsust
ka enesekasvatus. Inimene hakkab enesele teadlikult nõu-
deid esitama, mis on endast küllaltki raske ülesanne. Mitte
igakord ei leia nooruk iseenese kallal töötamiseks õiget

teed. See tee tuleb talle taktitundeliselt kätte näidata. Sõbralik vestlus vanemate inimestega, kel on juba kogemusi, võib noort väga palju aidata. Täiskasvanute abi võib olla silmapaistev, kui neil on autoriteeti, kui tunnustatakse nende kogemusi ja kui on olemas vastastikune austamine vana ja noore vahel.

Väga tihti teevad vanemad sellega suure vea, et püüavad lapse iseloomule omistada mingit «etiketti». — Nad kordavad alatasa: «Sa oled tahtejõuetu», «Sa oled kangekaelne» jne. Viga seisab selles, et vanemad näevad kindlat iseloomujoont seal, kus teda veel pole, ja sisendavad lapsesse arvamust ta vigade paratamatusest.

Vahel segatakse iseloomu negatiivsed jooned ära positiivsete joontega, näiteks segatakse ära visadus ja kangekaelsus. Visa õpilane võitleb raskustega teadlikul kaalutlusel, kuid kangekaelne toimib printsiiibi järgi: «ma tahan seda ja ongi kõik». Ta pole võimeline tegutsema arukalt, temas valitsevad juhuslikud tundmused ja tujud. Kangekaelsus ei näita iseloomu jõudu, vaid iseloomu nõrkust.

b) Tahte kasvatamine

Lapse tahte kasvatamine algab kodus, perekonnas. Esimesed tahtepingutused sooritab laps hügieenireeglite ja lihtsamate ülesannete täitmisel — peseb käed, suleb ukse, otsib oma mänguasja jne. Mida suuremaks laps kasvab, seda komplitseeritumaks muutuvad ta tahtepingutused. Kui laps läheb lasteaeda või kooli, satub ta organiseeritud kollektiivi, kus alistumine kindlaksmääratud korrale loob juba terve rea tahtepingutusi. Õppimine, mis on seotud vaimsete ja füüsiliste jõudude pingutusega, on lapsele tõsiseks tööks, mis omal viisil mõjutab tahte kujunemist. Kindla tahte kujunemine pole kerge, vaid nõuab suurt pingutust ja süstemaatilist tööd nii kasvatajalt kui ka kasvandikult kogu elu jooksul.

Nagu juba teame, väljendub tahe raskuste ületamises. Raskusi võib ületada siis, kui on teada, mille nimel me seda teeme. Seepärast on tahte kasvatamise esimeseks ja otsustavaks tingimuseks kommunistliku maailmavaate kujundamine. Maailmavaatest ammutab inimené oma elulised eesmärgid, millel on oluline osa tahtelises käitumises.

Tööraha juhtide Lenini ja Stalini elu on suurepäraseks näiteks sellest, kuidas kommunistliku maailmavaate alusel püstitatud teadlik eesmärk — võitlus tööraha parema tuleviku ja õnne eest ning veendumus selle õigsuses ja võidus aitasid neil ületada raskusi, andsid neile tahet ja jõudu eesmärgi saavutamiseks. Selleks, et lapsed tutvuksid nende elu ja tegevusega, võib kasutada lugemiseks vastavat kirjandust. Episoodid töötava rahva juhtide, revolutsionääride, Nõukogude Liidu kangelaste ja teiste kuulsate nõukogude inimeste elust aitavad lastel teadlikult tunnetada oma eluideaale, kutsuvad esile sügavaid tundeid ja soovi neid jäljendada. Soovitav on lugeda selliseid teoseid nagu «Jutustus Zojast ja Šurast», «Kuidas karastus teras», «Noor Kaardivägi», «Jutustus tõelisest inimesest», «Polgu poeg» jt.

Lapsele tuleb selgeks teha, et sügav veendumus ja suur tahe on vajalikud mitte üksnes suurte tegude jaoks, vaid ka igapäevases elus kõige väiksemate toimingute juures. Õppimine koolis või mõnel kunstialal (nagu muusika, balett jne.), treenimine spordimeisterlikkuse saavutamiseks jne. ei ole mõeldavad ilma tahteta ja visaduseta takistuste ületamiseks. Et midagi saavutada, on vaja kindlat, selget eesmärki ja usku selle eesmärgi saavutamisse.

Lapsi tuleb harjutada endale aru andma, kuidas tuleb tegutseda sel või teisel juhtumil ja millised põhjused sunnivad just nii, aga mitte teisiti tegutsema. Ainult siis omandab tahe teadliku iseloomu.

Ei saa edukalt õppida ja omandada klaverimängu, kui pole teada, miks seda õpitakse, kui selleks pole tahet ja püsivust. On vanemaid, kes sunnivad oma lapsi õppima mõnd muusikariista põhjusel, et nende suguseltsis või perekonnas on olnud kõik musikaalsed. Sellest seisukohast püstitatud eesmärk pole õige ja mis siis imestada, kui lapsel puudub huvi asja vastu.

Kuidas äratada huvi? Huvi tekib siis, kui eesmärk on innustav, rõõmu ja rahuldust pakkuv. See, et ema, isa ja tädi oskavad klaverit mängida, ei ole veel põhjuseks ega innustajaks, et laps sedasama peaks oskama teha või seda õppima. Lapsele on vaja jutustada nõukogude inimesest kui kõige kultuursemast inimesest, kelle huvid ja võimed on mitmekesised, ja kes pidevalt õpib ning täiendab oma teadmisi. Klaverimängu õppimine arendab inimest musikaalselt. Kes hästi õpib, sellest saab kunstnik. Helikunstni-

kuna võid aga anda omapoolse panuse meie kultuuri õit-sengule. Kes aga ei tahaks olla kasulik meie kodumaale? Niisugune lähenemine lapsele paneb ta mõtlema ja ta ise tuleb teie juurde ning avaldab soovi hakata klaverimängu õppima. Selge ja jõukohase eesmärgi olemasolu ning õige veenmismeetod sütitavad lapses tahet eesmärgi saavutamiseks.

Et mõnedes kodudes pole lastesse sisendatud õiget maailmavaadet, tõendavad mitmesugused väljendid laste eneste suust. Nii näiteks leidub hulk lapsi, kes arvavad, et neil läks täna koolis halvasti sellepärast, et naisterahvas hommikul esimesena vastu tuli; või siis küsiti sellepärast, et tänaseks just õppimata oli jätnud; «niipea kui õppimata jäta, kohe küsitakse.»

Kodudes juurutatud ebaterved vaated, mis on seotud ebausuga, eelarvamuste ja religiooniga, takistavad tugeva tahte kujunemist. Need ebaterved vaated tulevad kahjulikeks komistuskivideks lapse edaspidises arengus. Et lapses areneksid eluterved vaated, tuleb vanemal sisendada temasse kommunistlikku maailmavaadet, mis on vaba eelarvamustest ja religioonist. Ainult siis osutub võimalikuks tugeva tahte kujunemine lastes.

Tahte kasvatamisel omab suurt tähtsust niisuguste tunnete kasvatamine, nagu kodumaa-armastus, viha vaenlase vastu, armastus kollektiivi, teadmiste, looduse, kunsti jne. vastu. Igasugustel tunnetel on väärtust ainult sel juhul, kui nad ilmnevad vastavas tegevuses. Kodumaa-armastus ja viha vaenlase vastu — need kaks suurt tundmust viisid kangelastegudele lugematuid Isamaasõja kangelasi, andsid jõudu Nõukogude tagala töötajale. Et võidelda, on tarvis armastada seda, mille eest võitled, ja vihata seda, mille vastu võitled.

Šolohhovi jutustuses «Vihkamise teadus» ütleb kangelane leitnant Gerassimov: «Sellisel luisul nagu sõda terituvad oivaliselt kõik tundmused... rängalt vihkan ma sakslasi kõige eest, mis nad on teinud mu kodumaale ja mulle isiklikult, ja samal ajal ma armastan kõigest südamest oma rahvast, ega taha, et tal tuleks kannatada saksa ikke all. See just sunnibki mind ja kõiki meid võitlema sellise ägedusega, just need kaks tundmust, leidnud kehastuse tegevuses, toovadki meile võidu».

Lapse tahte kasvatamisel omab suurt tähtsust ka töö ja selle õige juhtimine vanemate poolt. Töö, mis on saanud

inimese loomulikuks vajaduseks, loob kõik tingimused inimese arenguks.

Tööalast kasvatust tuleb perekonnas alustada lapsele lihtsate ja jõukohaste kohustuste andmisega. Et lapses kasvaks tahe töötada, tuleb silmas pidada seda, et töö oleks jõukohane, et see töö kannaks vilja ja lapsele oleks selge töö eesmärk. Töö peab olema meeldiv, siis kasvab tahe tööd teha.

Iga töö on seotud teatavate takistuste ületamisega. Et ületada takistusi, on vaja tahet. Seega võime öelda, et igasugune töö aitab suuremal või vähemal määral kaasa inimese tahte kujunemisele.

Hoolitsemine iseenda ja oma elutarvete eest tuleb lapsele suureks kasuks — ta õpib hoidma puhtust ja korda, õpib tegema mitmesugust tööd, õpib vanemaid abistama. Kõik jõukohane tuleb lapsel endal sooritada, ainult raske- mais töödes abistab teda ema või isa.

Tahte kasvatamine töö kaudu on tulemusrikkam, kui vanemad ise annavad eeskuju oma töösse suhtumisega. Eeskuju on veenvam kui igasugused ettekirjutused. Nii on tööeesrindlaste perekondades laste suhtumine töösse tõsisem ja vastutusrikkam kui seda on teistes perekondades.

Toon näite ühe Tallinna keskkooli kuuendast klassist. Klassi 34-st õpilasest õpivad ainult headele ja väga headele hinnetele 10 õpilast. Kui tutvuda hästi edasijõudvate laste kodudega, siis selgub, et neis perekondades suhtutakse töösse väga suure hoole ja vastutustundega. Nii on Antsu isa brigadiiriks vabrikus ja ta brigaad on tunnustatumaid kogu vabariigis, Eevi isa on raidur-stahaanovlane, Urmase vanemad õed-vennad on parimad õpilased koolis ja tunnustatud spetsialistid töös, Marguse ema on õmbleja-ratsionaliseerija jne.

Eeskuju kõrval omab kasvatusvahendina tähtsust ka veenmismeetod.

Last peab esimestest koolipäevadest peale veenma selles, et ta õppimine on ühiskondlik kohustus kodumaa ees, mitte aga tema isiklik asi.

Kes on lugenud Nossovi jutustust «Vitja Malejev koolis ja kodus», see tuletagu meelde, kuidas õpetaja Olga Nikolajevna viib hooletu õpilase Šiškini teadvusse mõtte nõukogude õpilase tähtsaimast kohustusest. Ta ütleb: «Aga kas õppimine polegi töö? Õppimine ongi sinu jaoks kõige tõelisem töö. Täiskasvanud töötavad vabrikus ja

tehastes, kolhoosides ja sovhoosides, ehitavad elektri- jaamu, ühendavad jõgesid ja meresid kanalitega, niisutavad kõrbeid, istutavad metsi. Näe kui palju üritusi!... Aga lapsed õpivad koolis selleks, et saada tulevikus harituks ja omakorda tuua meie kodumaale kasu. Kas sina ei taha kodumaale kasu tuua?»

Tahte kasvatamise juures on oluline rangelt kindla ja õige režiimi sisseseadmine töö ja puhkuse suhtes ning selle üle kontrolli teostamine vanemate poolt. Mitte asjata ei räägita, et tahe, see on organiseeritud töö. Tahtejõuetu inimese töö toimub uisapäisa, ta raiskab aega, ei oska õigesti töötada ega puhata, nokitseb kord ühe, kord teise asja kallal, midagi lõpule viimata. Organiseeritud tahtega inimesel allub kõik kindlale režiimile. Eeskujuks sellisest töö organiseerimisest on stahaanovlik töö, mis on üliviljakas ja loov.

Lastele on vaja jutustada, kuidas teadlased, kirjanikud, heliloojad on loonud palju kasulikku ja väärtuslikku inimkonnale ainult tänu sellele, et nad pidasid kalliks oma aega ning elasid ja töötasid kindla režiimi järgi. Lastele tuleb õpetada kalliks pidama iga minutit, mis on väärtuslik ja tähtis meie kodumaale. Lugeses ajakirjandust, leiame sealt küllaldaselt materjali selle kohta, kui palju ja mida suudab teha üks tööline või masin ühe minuti jooksul. Minutil on suur väärtus. Jutustades sellest oma lastele, õpivad nad aega hindama.

Õpetades lapsi alluma režiimile, võitleme ühtlasi lapse laiskuse, jonnakuse ja kapriisidega, mis on tahtenõrkuse-avalduksiks. Laisk laps ei taha ega oska end tööle sundida. Ta teeb hädavajaliku ainult mingi kartuse sunnil vanemate ees. Niisuguse lapse tavaliseks kaaslaseks on vale. Ta varjab märkust või halba hinnet; kui ta ei taha kooli minna, teeskleb haigust jne.

Jonnakus väljendub püüdes tehtud otsusest kinni hoida isegi siis, kui on selge selle mõttetus. Kapriisid ja jonnakus — see on soov täiskasvanute õiglase keelu kiuste jääda oma tahte juurde. Kapriiside põhjustajaks on sageli hellitatus, oskamatus kinni pidada režiimist, mis teeb inimese distsiplineerimatuks, ning paljud muud põhjused. Laste jonnakusega on vaja võidelda selle nähtuse põhjuste selgitamise abil. Kui selle põhjuseks on hellitatus, siis tuleb vastavalt parandada koduse kasvatuses joont. Jonn võib ilmned ka liigsete manitsuste ja ülekiitmiste

puhul. Jonni põhjuseks võib olla ka füüsiline karistamine.

Kuidas saada üle jonnakusest ja kapriisidest? Kui me sunniviisil püüame jagu saada jonnist ja kapriisist, siis pahatihti saavutame hoopis vastupidist tagajärge. Lapse jonn ja kangus süvenevad, ta muutub kapriissemaks kui varem. Jonnakuse ja kapriiside avaldumise juhtudel tuleb mitte välja teha lapsest, mitte muutuda «haledaks», mitte laskuda sõnavahetusse temaga, vaid kinni pidada oma nõudmistest kindlast joonest.

Sageli on ka tegevusetus lapse jonn, kapriisuse ja pahuruse põhjustajaks. Eriti märkame seda üksikute laste juures, sest neil on tihti igav, pole omataolisi, kellega mängida. Parimaks kooliks on sel juhul lapse paigutamine lasteaeda, kus tal hakkab arenema kollektiivsusetunne. Laste jonnakus ja kapriisus kaovad seltsimehelikkuses ja sõprustunde arenguga.

Üheks tahte kasvatamise vahendiks on ka tahtepingutuste treenimine. Seal, kus ei nõuta pingutust, pole põhjust kõnelda tõsisest tahtelisest ülesandest. Võime tahtepingutusteks areneb praktika tulemusena. «Juba väikenegi võit enda üle», kirjutab Gorki, «teeb inimese palju tugevamaks». Tugevat tahet suurtes asjades on võimeline avaldama ainult see, kes pikkade harjutustega on seda karastanud sadade väikeste asjade kallal.

Tahtejõust, visadusest ja usust iseendasse kõneleb õpetlikult vana-aja suurima kõnemehe Demosthenese elulugu. Noores eas oli tal juhused kuulata ühe väljapaistva kõnemehe esinemist. Ta oli vapustatud sellest, millist määratud mõju inimestesse võib avaldada kõnekunst, ja ta otsustas iga hinna eest selles edu saavutada. Pärast hoolikat ettevalmistust parimate õpetajate juhatusel tegi ta katseid avalikult esineda, kuid see nurjus tal täielikult ja ta naerdi rahva poolt välja. Ta sai aru, et see nurjumine on täiesti põhjendatud ja et tal on rida kõnemehele lubamatuid puudusi — nõrk hääl, ebakorrapärane hääldamine, lühike hingamine, mis sunnib teda sagedasti lausete mõtet segavaid peatusi tegema, liigutuste kohmetus, kõne segane ülesehitus jne. Paljudel inimestel oleks piisanud sellest, et tunnustada oma võimetust tegutsemiseks ja loobuda esialgseist kavatsustest. Teisiti toimis Demosthenes. Võrratu energia ja visadusega asus ta oma puuduste ületamisele. Et tugevdada häält ja saavutada sügavamalt

hingamist, harjutas ta pikkade kõnede pidamist jooksul või mäkke tõustes. Et kõrvaldada häälendamise puudused, võttis ta suhu väikesi kivikesi ja püüdis saavutada, et tema kõne ka sel tingimusel oleks puhas ja arusaadav. Ta ehitas endale erilise maa-aluse koopa, kus ta üksi ja pikka aega võis tegelda harjutustega kõnekunsti alal. Mõnikord jäi ta sellesse koopasse kaheks-kolmeks kuuks; et mitte lubada endale sealt välja tulla, lõi ta juuksed poolelt pealt maha, andes endale säärase välimuse, mis ei võimaldanud end inimeste seas näidata. Kirglik armastus asja vastu, usk oma talendisse ja erakordne tahtejõud andsid Demosthenesele võimaluse võita paljude tähtsate võimete puudumise. Tema nimi on ümbritsetud ühe kõigi aegade suurima kõnemehe kuulsusega.

Toon veel ühe sellekohase näite laste elust.

Vaike ei armastanud lugeda raamatuid, ta otsekui vihkas neid. Et koolis kirjandusetundides nõuti teatavate teoste lugemist, siis pidi ka Vaike lugema hakkama. Ta koostas endale plaani, mille alusel ta iga päev pidi lugema kindla arvu lehekülgi. Esimesel nädalal ei suutnud ta ettenähtud plaanist kinni pidada, kuna oli poole lugemisele määratud ajast maha nutnud. Ta luges, jättis pooleli, nuttis, võttis jälle raamatu ning proovis edasi lugeda. Teisel nädalal, «südame-täiega» — nagu ta ise ütles — asja juurde asudes suutis ta endast võitu saada. Pika peale hakkas vastumeelsusetunne lugemise vastu kaduma ja ta ei ütelnud enam: «Ma ei taha lugeda». Tänu visadusele suutis ta suurte tahtepingutuste teel saavutada eesmärgi.

Laste juures on tahte treenimine edukam, kui vanemad seda kontrollivad. Kontrollige, kas laps peab kinni päeva-režiimist, kas ta on alati ja igal pool viisakas kõikide kaasinimeste suhtes jne. Teadmine, et vanem võib teda alati kontrollida, säilitab temas jõudu tahtepingutuste treenimisel.

Ka füüsiline karastamine on üheks tahtekasvatamise vahendiks. Kehakultuuri, spordi ja füüsilise tööga tegelemine perekonnas varasest noorusest alates tugevdab lapse tervist, teeb ta energiliseks, elurõõmsaks ja erksaks. Füüsiline karastamine on parim vahend selliste vaimsete omaduste väljakujundamiseks nagu mehisus, julgus, vahvus, enesekindlus, oskus viia alustatud töö lõpuni jne.

Füüsiline karastamine nõuab hulgaliselt vastavaid harjutusi ja pingutusi, mida aga ilma kindla tahteta pole võimalik teostada. Kuid nende harjutuste ja pingutuste protsessides toimub märkamatult tahte karastumine ja kujunemine. Tahte kasvatamise eesmärgil on soovitatavad pikemad suusamatkad, turism sõidukeil või jalgsi, osavõtt mitmesuguste spordialade kursustest jne.

Täiesti põhjendamatu on vanemate keeld laste osavõtu kohta spordist ja kehakultuurist. Nad kardavad, et lapsega võib midagi juhtuda, kui ta suusatab või ujub, kardetakse haigestumisi jne. Just see laps, kes ei tegele kehakultuuriga, haigestub sageli; ta kardab isegi väikest külma või tuult, ta organism on väga tundlik, kuna ta pole karastatud. Mõistlikul määral füüsilise karastamisega tegelemine on jõukohane igale inimesele ning kasulik nii ta tervisele kui ka tugeva tahte kujunemisele.

IV. NÕUDEID KASVATAJAILE

Last kasvatades ja talle nõudmisi esitades ei tohi me unustada esitamast nõudmisi ka enda vastu. Laps jälgib hoolega, kuidas käitub ja toimib kasvataja. Ta märkab iga väiksematki vääratust ja see püsib kaua tal meeles. Seepärast on väga tähtis, et vanemad kontrolliksid range mini oma käitumist, tegusid ja väljendeid.

Kodus peab olema rakendatud kindel kasvatussüsteem ja sellest peavad kinni pidama eranditult kõik perekonnaliikmed. Ainult siis suudame last õigesti kasvatada, suudame arendada temas õigeid tahteomadusi ja kindlat iseloomu.

Esimeseks printsiibiks lapse tahte kujundamisel on kommunistlik sihikindlus. Harjumused, mida me oma lastes loome, peavad juhinduma kodumaa ja rahva huvidest. Meie peaesmärgiks on laste kasvatamine kommunistliku moraali vaimus. Suure, kõrge moraalse eesmärgi olemasolu on elu mõtteks. Inimese püüdluste, kavatsuste ning kõikide ülesannete allutamine sellele üldisele eesmärgile on inimtahte kõrgeim avaldus.

Väga tähtis on järjekindlus, süstemaatilisus, kindlus ja visadus vanemate kasvatuslikes mõjuavaldustes. Kui nõuame midagi oma lastelt, siis peame ise olema kõigepealt selle nõude täitmise elavaks näiteks. Vastasel korral ei anna nõudmine soovitud tulemusi. Paljud vanemad tee-

vad lastele selgeks vajaduse suhtuda vastutustunde ja tõsidusega oma kohustustesse, kuid ise ei ole nad oma tegevuses järjekindlad. Kui näiteks lubatakse kontrollida lapse õppeülesannete täitmist iga päev, siis tehtagu ka seda. Kui te lubate, aga ei kontrolli, siis laps harjub sellega ning lööb edaspidi käega teie jutule. «Ah, räägib küll, aga ega ta niikuinii ei tule kontrollima, ta pole kunagi veel tulnud!» ütleb ta.

Eeskujuks võime tuua V. I. Lenini perekonna. Uljanovite perekonnas kasvatati lastes püsivust, visadust, tahet ja armastust töö ning teadmiste vastu. Lenini isal oli harjumuseks alati ja pidevalt kontrollida, kuidas lapsed kooliülesandeid täidavad. Lapsed olid harjunud tegema kõiki ülesandeid mitte sellepärast, et nad oleksid kartnud vanemaid, vaid sellepärast, et nad häbenesid jätta tööd tegemata. Järjekindla ja õigeaegse kontrolli tulemusel oli lastesse juurdunud harjumus alati täita antud ülesandeid.

Laste koolitööd võib jälgida mitmesugusel viisil, kuid tähtis on see, et järelevalve oleks süstemaatiline, et see kasvataks vastutustunnet ja et lapsed õpiksid ise aru andma oma saavutustest ja äpardustest mitte hirmu, vaid sisetunde ajal. Ilma range kontrollita pole mõeldav edukas koolitöö arenemine. Suurema osa päevast veedab laps kodus ja seepärast on väga vajalik ja tähtis, et just kodus teda silmas peetaks.

Õige nõudlikkus vanemate poolt õpetab lapsi juba varakult pidama distsipliini ja korda, arendab lastes tahet olla korralik ja kasvatab häid iseloomuomadusi.

Kui ema käsib lapsel tolmu pühkida, siis tuleb pidevalt nõuda ja jälgida, et see ülesanne täidetak. Järeleandmist võib teha ajutiselt — kui sa praegu ei saa tolmu pühkida, teed hiljem, aga teed kindlasti. Niisugune visadus ja sihikindlus vanemate poolt arendab lastes harjumist täiskasvanute sõna kuulma ja tööd tegema. Kui ükski kord liigselt järele anda, siis jõuavad lapsed järeldusele, et vanemad andestavad, ja nad eksivad ka teistkordselt. Aga teisele võib järgneda ka kolmas. Seepärast peab laste kasvatamisel olema järjekindel ja järeleandmatu.

Väga raske on last õigesti kasvatada neis perekondades, kus on mitu täiskasvanut. Sageli nende perekonnaliikmete arvamused kasvatusküsimustes on otse vastandlikud. Mida üks keelab, seda teine arvab heaks lubada. Kui puudub

perekonnaliikmete kooskõlaline tegevus ja lapsed sageli kuulevad vanemate omavahelisi vaidlusi kasvatusvahendite üle, siis on paratamatud lapse valelikkus, silmakirjalikkus, jonn ja muud halvad jooned.

On vaja meelde tuletada ka seda, et leidub perekondi, kus laste kasvatamisel tehakse vahet poiste ja tüdrukute kasvatamise vahel. Ema hellitab tüdrikuid ja karistab poega rohkem, isa jälle vastupidi. Tütarlapsel kästakse ema abistada, aga poisile see ei «kõlba». Selline kasvatus tekitab viha õdede-vendade vahel, isegi viha vanema vastu; selline kasvatus kasvatab põlgust üldse tüdrukute või siis poiste vastu. Õige on olla kasvatuses õiglane kõikide laste suhtes võrdselt.

Halvasti mõjub laste kasvatamisel nõuete lahkumine kodu ja kooli vahel. Mida nõutakse koolis, tuleb nõuda ka kodus. Ei ole mõeldav lapse tahte ja iseloomu õige kujunemine, kui kooli poolt esitatud nõudmised leiavad vastu-seisu kodus.

... Ema tuli kooli poja pärast, kes ei täitnud nõudeid, mis õpetaja oli esitanud vihkute suhtes. Lohakalt ja nõuetevastaselt oli tal täidetud eesti keele harjutuste vihk. Õpetaja oli teinud korralduse, et poiss võtab uue vihiku ja kirjutab sinna kõik ümber (kirjutada oli umbes 5 lehekülge). Ema oli väga pahane, et õpetaja «kiusab» ta poega ja nõuab liiga palju. Las poiss võtab uue vihiku, sellega oli ta nõus, kuid milleks lapse niigi piiratud vaba aega raisata harjutuste ümberkirjutamisega. «Küll ma vastutan, et ta edaspidi kirjutab korralikumalt!» ütles ema. Poiss seisis ema kõrval ja kuulis kõike pealt.

Arusaamatused kodu ja kooli vahel tulevad otsekohe lahendada, kui nad tekivad. On vaja jõuda selgusele ja vastastikusele mõistmisele. Kui vestlus on seotud kasvatajate (nii vanema kui ka õpetaja) autoriteedi küsimusega, ei tohi laps seda mingil juhul pealt kuulata. Õpetajate arvustamine laste kuuldes või koguni koos lastega madaldab õpetaja autoriteeti ja julgustab õpilast õpetajale vastu hakkama.

Koos nõudlikkusega laste vastu ei tohi me unustada austust laste vastu. See seisab lapse isiksuse austamises, armastuses lapse vastu, iga lapse tundmises, hea eeldamises lapses, usalduses tema vastu, vastutuses lapse eest.

Sellele on pööranud suurt tähelepanu nõukogude pedagoog A. S. Makarenko, kes ütles, et tema põhimõtteks on

alati olnud rohkem nõudlikkust inimese vastu, kuid koos sellega ka võimalikult rohkem austust tema vastu. Lapse suhtes peab olema tähelepanelik, tuleb austada teda, mitte maha suruda ta tahteavaldusi, muidu kasvab temas kõhklus, ebakindlus, hirm.

Lapse kasvatus protsessis tuleb silmas pidada ka mõjutamist positiivse kaudu, toetumist heale. Lapsele ei tohi alatasa meelde tuletada ta halbu külgi, puudusi, vaid kasvatamisel toetuda ta headele omadustele.

Mõnel vanemal on kombeks väita, et ei ole parata, kui ta laps «kahtesid» saab, tal on ju «halb pea». Kui laps kuuleb alati niisugust «lohutust» halva hinde saamisel, siis pole ime, kui ta muutub ükskõikseks õppimise suhtes ega püüagi parandada oma hindeid. Puuduste kõrval tuleb leida lapses ta positiivsed küljed ja neile toetudes sisendada temasse usku oma jõusse ja võimetesse.

Mis puutub tekkivaisse kasvatusraskustesse, siis saab neid lahendada ja abistada vanemaid, kui tuntakse perekonnas valitsevat üldist tooni ja stiili ning kogu senist kasvatusprotsessi. Igal perekonnal on oma kasvatusolukorrad ja seepärast peab iga perekond ise loovalt lahendama oma kasvatusküsimused, loovalt rakendama pedagoogilisi nõuandeid. Eesrindlik ja õigel viisil kasvatamine on igale vanemale jõukohane. Tuleb ainult õppida, kuidas kasvatada, kuna see nõuab suuri oskusi.

LÖPPSÕNA

Seoses kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse lakkamatu hoolitsusega perekonna aluste kindlustamise eest omavad perekondliku kasvatus küsimused meil suurt tähtsust. Perekond on ühiskonna algkollektiiv, mis peab elama eredat ideelist ja kultuurilist elu. Selles algkollektiivis peavad kehtima kõik ühtsed kommunistliku moraali nõuded, kõik kaunid traditsioonid, riiklikud huvid, mis valitsevad kogu meie nõukogude rahva kui terviku hulgas, kes kommunistliku partei juhtimisel ehitab kommunismi.

Kodu, perekond paneb aluse lapse ühiskondlikule käitumisele, ta moraalsetele omadustele. Siit selgub, kui võrd suur tähtsus on kodusel kasvatusel. Et kasvatada lastes tugevat tahet ja kindlat iseloomu, tuleb silmas pidada

kõiki kommunistliku kasvatuselise aluseid, mille põhioõuded kokkuvõtetult seisavad järgmises:

- kogu kodune kasvatus peab juhinduma kommunistlikust sihikindlusest;
- kasvatamine toimugu kommunistliku moraali vaimus;
- kasvatamisel tuleb silmas pidada sotsialistliku humanismi printsiipi;
- kasvatama peame kollektivismi vaimus;
- kodus valitsegu nõuete ja kasvatuslike meetodite, võtete ühtsus.

Tugeva tahte ja kindla iseloomuga nõukogude inimesele peavad omaks saama nõukogude patriotism ja proletaarne internatsionalism, teadlik distsipliin, kommunistlik suhtumine töösse ja ühiskondlikku omandisse, kollektiivsus, sõprus, seltsimehelikkus, õiglus, ausus, tagasihoidlikkus, enesekriitika-võime, julgus, mehisus, vastupidavus, algatusvõime jne.

Käesoleval ajal pööratakse eriti suurt tähelepanu meie laste niisuguste omaduste arendamisele, mis on põhjapanevaks isiksuse iseloomu ja tahteliste omaduste õigele kujunemisele.

Toetudes Partei XIX kongressi otsustele uue inimese kasvatamise kohta, tuleb pidevalt ja päev-päevalt kasvatada meie lapsi aktiivseiks ja teadlikeks kommunistmehitajateks, kes on andunud kommunistlikule parteile, kes palavalt armastavad oma kodumaad ja rahvast ning sealjuures surma-kartmatult vihkavad tööliklassi vaenlasi.

Toimetaja I. Seilental.

Tehniline toimetaja Alb. Ruutsoc.

Korrektorid E. Valdna ja L. Golberg.

Ladumisele antud 20. I 1955. Trükkimisele antud 25. II 1955. Trükiarv 5000. Paber 54×84, ¹/₁₆. Trükipoognaid 2,5. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,05. Arvutuspoognaid 1,72. MB-06053. Trükkikoda „Bolševik“, Viljandi, V. Kingissepa t. 31/26. Tellimise nr. 163.

На эстонском языке.

Э. Ару.

Воспитание характера и воли у ребенка в семье.

Hind rbl. 1.20.

Rbl. 1.20

